

Теоретичні аспекти дослідження соціального самопочуття студентської молоді

Т. Г. Єрмакова

Дніпровський державний технічний університет, Кам'янське, Україна

УДК 316.752-057.87

doi: 10.15421/1717100

Глибинні трансформації сучасного українського суспільства торкаються всіх сфер людського життя, викликаючи різноманітні емоційно-оціночні реакції громадян на соціальні зміни та на власний статус у соціумі. Соціальне самопочуття населення є чинником, урахування якого має велике значення для розвитку всіх суспільних сфер, вибору векторів соціальних перетворень.

У статті обґрунтована актуальність дослідження соціального самопочуття студентської молоді у зв'язку з її місцем у соціальній структурі суспільства, викладено методологічні засади дослідження соціального самопочуття студентства як соціальної верстви, висвітлено характеристики студентства у контексті сучасних суспільних трансформацій. Розкрита сутність основних теоретичних підходів до вивчення соціального самопочуття студентської молоді в умовах соціальних змін, висвітлені потреби студентства, які задовольняються у процесі навчання у вищому навчальному закладі, суспільній діяльності та особистісній взаємодії у студентському середовищі.

Уточнено сутність понять «соціальне самопочуття», «студентська молодь», «освітні потреби». Охарактеризовано потреби студентства як специфічної верстви, приділено увагу комплексу соціальних потреб студентської молоді, які задовольняються за допомогою інституту освіти.

Ключові слова: студентська молодь; освітні потреби; соціальне самопочуття

Theoretical aspects of studying of student youth social well-being

T. G. Yermakova

Dniprovsky State Technical University, Kamianske, Ukraine

Today, when the Ukrainian society is experiencing an extremely severe crisis, the problems that associated with the social well-being of people are very relevant. Social well-being of people is, on the one hand, an indicator of the attitude of people to the situation prevailing in a transformational society, and on the other hand, it is an indicator of the population's social adaptive resources, available under such conditions.

The social processes that determine the social well-being of students are of particular importance as students represent the potential intellectual, political, economic, and cultural elite of society. Studying the essence and main features of the social well-being of modern student Youth helps to determine the main dominant processes of society's reforms, to create a theoretical basis for the effective prediction of various social transformations.

Studying this issue requires the definition of the theoretical basis and the correct definition of concepts, related to the above-mentioned problem. This determines the choice of the topic of the article. The purpose of the research is to highlight the theoretical aspects of studying of social well-being of students as a specific social group. «Social well-being» consists of two categories («social» and «well-being»).

«Social» is viewed as a kind of social life together with economic, political, ethical phenomena, and as something intermediate that exists on the verge of these forms of social life. Under the notion «social», the set of certain features and features of social relations is understood. It is integrated by individuals or communities into the process of joint activity in specific conditions, that shows itself in their relationship, attitude to their place in society, phenomena and processes of social life.

The concept of «feeling» means the emotional state of a person, caused by the relation to the surrounding reality (people, their actions, certain phenomena, etc.), and also to the person itself. Social well-being is a concept that includes both physical and psychological well-being, as well as a feeling, how comfortable or uncomfortable each person feels in society. Social health, unlike physical or psychological, depends greatly on the environment in which a person lives, whom he constantly compares himself with and his own achievements. Social feelings, arising in the process of the social interaction, act as a regulator of human behavior and play a role of filter in the perception of new information.

The social well-being reflects the generalized emotional and sensory reactions, assessments, thoughts and attitudes of the population of the country both as a whole and individual groups in their relation to various social phenomena, processes and institutions. This indicator makes it possible to identify the most painful and vulnerable points in the social sphere, points that bring a certain threat to the further development of society, act as barriers and brakes on the way of its further progress. Fixa-

Цитування даної статті: Єрмакова Т. Г. Теоретичні аспекти дослідження соціального самопочуття студентської молоді / Т. Г. Єрмакова // Науково-теоретичний альманах «Грани». – 2017. – Т. 20. – № 7(147). – С. 89-95. doi: 10.15421/1717100

Citation of this article: Yermakova, T. G., 2017. Teoretychni aspekty doslidzhennya sotsial'noho samopochuttya student's'koyi molodi [Theoretical aspects of studying of student youth social well-being]. Scientific and theoretical almanac «Grani» 20; 7(147), 89-95. doi: 10.15421/1717100 (in Ukrainian).

Received: 12.06.2017

Accepted: 10.07.2017

tion and analysis of such «voltage points» is a prerequisite for timely measures taken by the authorities and non-governmental organizations, aimed at their overcoming.

As a generalized productive characteristic of people's adaptation to the modern life conditions, social well-being consists of three components: the internal state of man (health, mood, sense of happiness, optimism); assessment of external conditions (perception of their own state); life in new conditions. Indicators of social well-being are: state of satisfaction by the level and quality of life, social status, the level of social adaptation to new conditions, health status and the nature of factors that caused concern to citizens. The social well-being of a person is determined by the ways of the satisfaction of social needs. These ones are derived from the system of social goods in the society, production and distribution of them. In our opinion, a significant factor that affects the social well-being is the internal reserves of a person (state of health, level of intellectual and cultural development, professional skills, communicative competence, etc.), which are a prerequisite for access to social benefits. The above-mentioned personality's characteristics are formed through the education and upbringing.

The main approaches, within which the knowledge about such complex socio-psychological phenomenon as social well-being was originated, filled and improved, are: philosophical, biological, medical, economic, socio-political, socio-psychological and sociological approaches. Studying the social well-being of students requires identification of its features as a social stratum. By their characteristics, contemporary students are quite different from all other segments of the population. First of all, they differ by their ideological formation, mobility of influence and their kinds of needs, that determine their social well-being heavily.

Students form the full-fledged and independent socio-cultural community, which, being active due their education and functioning in the system of higher education, acts as an object of such kind of production, the subject of which is not a thing, but a person. Therefore, the main function of this production is educational activity. Student Youth is a very intense projection, a focus group of the future society as a whole. An essential feature of the student, related to his social well-being, is the availability of educational needs.

Educational need is such kind of need that arises from the contradiction between the available and the required (desired) level of education and induces the subject to eliminate this contradiction. Educational needs are the complex of social needs of the subject (person, group, society), which are satisfied through the system of education. Educational needs are not identical to needs for knowledge, although they are directly related to it. They relate to such social needs as the need for growth, self-expression, recognition, promotion, and other social needs that characterize the desirable social status.

In our opinion, educational needs can be defined as the needs for the formation of those personal qualities that contribute to personal self-realization and the formation of such personal qualities in the field of education, which make it possible to obtain the desired social benefits and to improve the social well-being of the individual. These qualities can be formed by means of education and are as follows: high level of intellectual development; theoretical knowledge and practical skills, necessary for the professional activity; communicative skills and a high level of culture; personal qualities (integrity, work ability, creativity, etc.). Education is a factor which allows forming and accumulating such socially significant qualities in the personal arsenal of individuality that enable people to receive the benefits, satisfy the urgent needs and, thus, to improve their social well-being.

Keywords: Youth; student Youth; educational needs; social well-being

Теоретические аспекты исследования социального самочувствия студенческой молодежи

Т. Г. Ермакова

Днепропетровский государственный технический университет, Каменское, Украина

Глубинные трансформации современного украинского общества касаются всех областей человеческой жизни, вызывая разнообразные эмоционально-оценочные реакции граждан на социальные изменения и на собственный статус в обществе. Социальное самочувствие населения является фактором, который играет большую роль в развитии всех сфер общества, в выборе векторов социальных преобразований.

В статье обоснована актуальность исследования социального самочувствия студенческой молодежи в связи с ее местом в социальной структуре общества, изложены методологические основы исследования социального самочувствия студенчества как социальной группы, освещены характеристики студенчества в контексте современных общественных трансформаций. Раскрыта сущность основных теоретических подходов к изучению социального самочувствия студенческой молодежи в условиях социальных изменений, освещены потребности студенчества, которые удовлетворяются в процессе обучения в высшем учебном заведении, общественной деятельности и личностном взаимодействии в студенческой среде.

Уточнена сущность понятий «молодежь», «студенческая молодежь», «образовательные потребности». Охарактеризованы потребности студенчества как специфического слоя, уделено внимание комплексу социальных потребностей студенческой молодежи, которые удовлетворяются при помощи института образования.

Ключевые слова: студенческая молодежь; образовательные потребности; социальное самочувствие

Постановка проблеми. Питання, пов'язані з розвитком соціальної сфери життєдіяльності людей, зокрема питання соціального самопочуття людей, завжди привертала увагу науковців. Їх актуальність зросла у сучасних умовах, коли українське суспільство переживає надзвичайно гостру кризу. Динамічність трансформаційних процесів в українському суспільстві, які мають місце у найрізноманітніших сферах суспільного життя, їхня нестабільність у різних сферах життєдіяльності великою мірою відображаються на емоційній оцінці людьми власного життя та на їхніх соціальних настроях. Соціальне самопочуття людей, яке є, з одного боку, показником ставлення людей до ситуації, що склалася у трансформаційному суспільстві, а з іншого – індикатором соціально-адаптивних ресурсів населення за таких умов, являє собою один з важливих аспектів соціологічного аналізу сучасних тенденцій розвитку суспільства.

Особливої значущості набувають соціальні процеси, які детермінують соціальне самопочуття студентської молоді, оскільки студентство являє собою потенціальну інтелектуальну, політичну, економічну, культурну еліту суспільства. У силу специфічних особливостей студентства як соціальної верстви (високої сприйнятливості і мобільності студентської молоді) її запити і потреби, можливість їх задоволення, а отже, і соціальне самопочуття, змінюються у більшому ступені, ніж у інших верств суспільства. Таким чином, вивчення сутності та основних особливостей соціального самопочуття сучасної студентської молоді дозволить визначити основні домінанти процесів реформування суспільства, створити теоретичну базу для ефективного прогнозування різних соціальних трансформацій. Дослідження зазначеного питання потребують визначення теоретичного підґрунтя та коректного визначення понять, які стосуються окресленої проблеми, що і зумовило вибір теми статті.

Аналіз досліджень і публікацій. У зарубіжній соціології виявленню самопочуття людей у суспільстві приділили увагу Р. Вінховен, Е. Дінер, Р. Еммонс, Ф. Ендрюс, Р. Істерлін, які використовували в якості індикатора суб'єктивне благополуччя. Дещо інший підхід викладено у роботах Д. Канмана, А. Крюгера, Р. Ларсена та К. Уоллеса, які запропонували вимірювання соціального самопочуття через співвідношення позитивних і негативних емоцій, а також показники задоволеності життям (цит. за: [2, с. 5]).

Знання про суб'єктивне благополуччя було доповнене дослідженнями Ф. Хапперта, Е. Кларка, які вивчали зазначений феномен у рідичій теорії соціального благополуччя (social well-being), пов'язуючи його з оцінкою особистістю якості соціальних зв'язків та її інтегрованості у суспільство (цит. за: [10, с. 14]).

Роль механізмів ідентифікації у формуванні

певного виду соціального самопочуття висвітлено у публікаціях Е. Дінера, Ф. Андреуса, У. Гріффіна.

Російські дослідники (Ж. Тошенко, С. Харченко) приділили увагу соціальному самопочуттю як структурному елементу соціального настрою, який є похідним від емоційного сприйняття людиною подій, що мають місце у навколишньому середовищі. У працях О. Л. Барської, І. Т. Левикіна, Л. Я. Рубіної аналізуються емпіричні дані, які характеризують соціальне самопочуття різних соціально-демографічних і соціально-професійних груп. Соціальне самопочуття молоді та життєвий шлях молоді досліджуються у дисертації Л. С. Петрової [6].

Серед праць українських соціологів необхідно відзначити, перш за все, внесок у розробку цієї проблематики, який зробили С. Головаха та Н. Панина, які звернули увагу на особливості соціального самопочуття населення в умовах трансформації суспільства та запропонували методологічний підхід, використання якого дозволило максимально мінімізувати у процесі наукового аналізу викривлення, що спричиняються впливом емоційних реакцій.

Інститут соціології НАН України, починаючи з 1992 р., виконує проект «Українське суспільство: моніторинг соціальних змін», складовою якого є дослідження соціального самопочуття різних верств населення.

Питанням методології та методів дослідження соціального самопочуття населення у суспільстві періоду трансформацій присвячена дисертація української дослідниці М. Я. Єлейко [2].

Метою дослідження є висвітлення теоретичних аспектів вивчення соціального самопочуття студентської молоді як специфічної верстви населення.

Виклад основного матеріалу. Методологічні підходи українських і зарубіжних дослідників до соціологічного тлумачення поняття «соціальне самопочуття» мають відмінності, які спричиняють відсутність спільної науково-теоретичної бази, потрібної для створення загальної уніфікованої системи показників для оцінки соціального самопочуття.

Перш за все необхідно уточнити теоретичний зміст поняття «соціальне самопочуття» та кола близьких за значенням до нього категорій. М. Я. Єлейко звертає увагу на те, що поняття «соціальне самопочуття» складається з двох категорій («соціальне» та «самопочуття»), а також на поширеність різних поглядів на специфіку «соціального». Його розглядають і як різновид суспільного нарівні з економічними, політичними, етичними явищами, і як щось проміжне, що існує на межі цих форм суспільної життєдіяльності. Під поняттям «соціальне» також розуміють сукупність певних рис та особливостей суспільних відносин, інтегровану індивідами чи спільнотами у процесі

спільної діяльності в конкретних умовах, яка виявляється в їхніх відносинах, ставленні до свого місця в суспільстві, явищ і процесів суспільного життя» [13, с. 48].

Поняття ж «почуття» означає емоційний стан людини, викликаний ставленням до навколишньої дійсності (людей, їхніх вчинків, певних явищ тощо), а також до самої себе. Розрізняють фізичне, психологічне та соціальне самопочуття. Соціальне самопочуття є більш загальним поняттям, яке акумулює у собі як фізичне, так і психологічне самопочуття, а також відчуття того, наскільки комфортно чи некомфортно почувається людина у соціумі. Соціальне самопочуття, на відміну від фізичного чи психологічного, залежить значним чином від середовища, в якому живе людина, з яким вона постійно порівнює себе і власні здобутки.

Залежно від спрямованості, соціальне самопочуття може бути позитивним, нейтральним чи негативним. Ці полюси характеризують не лише яким є в загальному самопочуття людей у суспільстві, але й, наприклад, їх спроможність чи неспроможність адаптуватися до нових умов, або ж можуть свідчити про результативність чи, навпаки, неефективність державної політики [12, с. 24].

Якщо ж розглядати такі базові, вихідні основи, як «людина» і «суспільство», то можна говорити про індивідуальне самопочуття та самопочуття масове (суспільне). Така типологія має своє теоретичне підґрунтя, оскільки спершу об'єктом дослідження виступало самопочуття з психофізіологічної точки зору, й лише пізніше вчені почали вивчати його соціальні риси. Також соціальне самопочуття активно розглядається на рівні різних соціальних груп, наприклад, соціальне самопочуття дітей, молоді, людей середнього і старшого віку, жінок, чоловіків, учителів, чорнобильців тощо [5, с. 81]. Соціальні почуття, виникаючи у процесі соціальної взаємодії, виступають регулятором поведінки людей. У період підсилення соціальної невизначеності та руйнування традиційних нормативних систем у суспільстві регулятивна функція соціальних почуттів посилюється так само, як і їх мотивуюча дія. Відбувається актуалізація соціальних почуттів як детермінанти поведінки, розширюється сфера їхнього впливу. З'явившись одного разу як форма реакції на ситуацію, почуття із плином часу набувають тенденції до стабілізації, відтворення саме у цій формі. Надалі вони відіграють роль фільтра при сприйнятті нової інформації [11, с. 148-149].

Соціальне самопочуття людей, яке виступає суб'єктивним індикатором успішності процесу соціально-економічної адаптації населення до мінливої соціальної дійсності, характеризує мотиваційний субстрат соціального захисту, що віддзеркалює суб'єктивний стан людей, детермінований соціально-економічними факторами. Соціальне самопочуття відображає узагальнені емо-

ційно-почуттєві реакції, оцінки, думки та настрої як населення країни в цілому, так і окремих його груп щодо різноманітних суспільних явищ, процесів та інститутів. Цей показник дає можливість визначити найбільш больові й уразливі точки в соціальній сфері, точки, що становлять певну загрозу подальшому розвитку суспільства, виступають як бар'єри і гальма на шляху його подальшого поступу. Фіксація і аналіз таких точок напруги є необхідною умовою проведення своєчасних заходів з боку влади і неурядових організацій, спрямованих на їх подолання. Широка змістовність поняття «соціальне самопочуття» синтезує безліч якісних і кількісних показників, які в сукупності характеризують рівень індивідуально-суспільної рівноваги. Як узагальнена результативна характеристика адаптації людей до умов сучасного життя соціальне самопочуття складається з трьох складових: внутрішнього стану людини (здоров'я, настрої, відчуття щастя, оптимізму); оцінки зовнішніх умов (сприйняття власного стану); становища за нових умов. Індикаторами соціального самопочуття виступають: стан задоволеності рівнем та якістю життя, своїм соціальним статусом, рівень соціальної адаптованості до нових умов, стан здоров'я, характер чинників, що викликають турботу громадян [15, с. 71].

Соціальне самопочуття людини визначається мірою задоволення її соціальних потреб, які, своєю чергою, є похідними від наявної в суспільстві системи соціальних благ, виробництва й розподілу їх. Соціальне самопочуття – це комплексна характеристика стану свідомості людей, що виявляється в різних соціальних ситуаціях, відображає ступінь їхньої соціальної свободи, можливості всебічного розвитку, реалізації здібностей і життєвих планів, які обумовлюються сукупністю наявних у суспільстві матеріальних, політичних, соціокультурних і духовних можливостей задоволення людських потреб та реалізації їхніх інтересів [2, с. 7]. На наш погляд, вагомим чинником, що впливає на соціальне самопочуття, є внутрішні резерви особистості (стан здоров'я, рівень інтелектуального і культурного розвитку, професійна майстерність, комунікативна компетентність), які є необхідною умовою доступу до соціальних благ.

Основними підходами, в межах яких зароджувалося, наповнювалося, вдосконалювалося знання про такий складний соціально-психологічний феномен як соціальне самопочуття, є: філософський, біолого-медичний, економічний, соціально-політичний, соціально-психологічний та соціологічний підходи [10, с. 12].

Соціальне самопочуття у межах соціологічного підходу розглядається і як форма суспільної свідомості, рефлексія індивідом свого способу життя та задоволеності його різними сторонами; і як показник якості життя людей у суспільстві; а також виступає своєрідним «дзеркалом» політич-

них, економічних, культурних та інших процесів.

Дослідження соціального самопочуття студентства пов'язане, на наш погляд, з необхідністю виявлення його особливостей як соціальної верстви.

В умовах сьогодення студентство за своїми характеристиками досить сильно виділяється від усіх інших верств населення, у першу чергу ідеологічним становленням, мобільністю впливу та своїми видами потреб, які великою мірою детермінують її соціальне самопочуття. Студентство є частиною молоді як соціально-демографічної групи і, відповідно, характеризується певними ознаками, притаманними їй. При цьому сама студентська молодь також має низку ознак, які відрізняють її від молоді в цілому.

Поняття «студентська молодь» (або тотожне йому – «студентство») вживається в соціології у значеннях, відмінних за змістом. Наприклад, Б.Г. Рубін і Ю.С. Колесніков визначають його так: «Студентство – це мобільна соціальна група, основною умовою якої є організована за певною програмою підготовка до виконання високої професійної і соціальної ролі у матеріальному і духовному виробництві» [8, с. 38]. С. М. Іконнікова і В. Т. Лісовський вважають, що «у соціальній структурі суспільства студентство може бути назване соціальною групою, що за своїм суспільним становищем стоїть близько до інтелігенції та є її резервом, і у майбутньому призначена до заняття висококваліфікованою працею у різних царинах науки, техніки, управління, культури і т. п.» [3, с. 152].

Ці визначення, на думку Т. Е. Петрової, інтерпретують студентство як «соціальну групу перехідного (за сутністю маргінального) характеру з «віддаленим» включенням у соціальні відносини» [7, с. 172]. Студентство є такою соціальною групою, чиєю основною характеристикою є «прикордонність». Адже саме ця фундаментальна властивість накладає специфічний відбиток на формування соціальних потреб та соціального самопочуття студентства. Студентство – повноцінна, самостійна соціокультурна спільність, яка, маючи активність у міру своєї функції освіти і «функціонуюча у системі вищої освіти», «виступає в якості об'єкта виробництва, предметом якого є не річ, а особистість» [8, с. 40-41]. Тому головною функцією цього виробництва є освітня діяльність.

Студентство як соціальна верства населення має такі особливості:

- перебіг соціалізації в освітньому процесі;
- соціальний статус, виражений переважно у суспільному дозволенні віддаленості включення у повноцінні соціальні відносини у сполученні зі здатністю брати у них саму діяльну участь, тобто проміжне становище: між пасивним об'єктом соціальної опіки держави і активним суб'єктом соціальної дії;

- суттєві характеристики і риси студентства знаходяться у стані формування і становлення;

- близькість до інтелігенції за своїм суспільним становищем;

- активність як суб'єкта соціальної дії, який здатний брати діяльну участь у суспільній практиці, включаючи економічне виробництво і політичну діяльність;

- володіння значним інноваційним потенціалом та крайня сприйнятливості до нового;

- оперативність (у порівнянні з іншими шарами молодіжної частини суспільства) у відгуку на нові віяння у моді, літературі, кіно, музиці та суспільні події;

- гнучкість і динамічність у зміні базових цінностей.

Описуючи студентство, можна сказати, що воно є вкрай інтенсивною проекцією, метафорою суспільства в цілому. Це медичні працівники і лікарі, але майбутні, це вчені, винахідники, інженерно-технічні працівники, але тільки у майбутньому, це архітектори і менеджери будівництва, але також у майбутньому, це майбутні міністри і держчиновники, нарешті, у лавах теперішнього студентства знаходяться майбутній президент і прем'єр-міністр. Тобто студентство – це фокус-група майбутнього соціуму в цілому [4, с. 207].

Підґрунтя фундаментальних знань, яке закладається академічною освітою, утворює той культурний стрижень, у якому конденсується вся культурна пам'ять соціуму, аксіологічною проекцією якого є система ідеалів і цінностей народу [14, с. 338].

Студентська молодь утворює інноваційний резерв реформаторської частини суспільства, виступаючи полігоном створення прогресивних сил соціуму, нерідко, правда, стаючи при цьому заручником руйнівних-деструктивних сил [9, с. 57-61].

Істотною особливістю студентства, яка пов'язана з його соціальним самопочуттям, є наявність освітніх потреб. Освітня потреба являє собою потребу, що виникає на основі суперечності між наявним та необхідним (бажаним) рівнем освіти та спонукає суб'єкта до діяльності щодо усунення цієї суперечності. Одне з визначень цього поняття сформульоване В. В. Гаврилюк, яка розуміє освітні потреби як «комплекс соціальних потреб суб'єкта (особистості, групи, суспільства), які задовольняються за допомогою інституту освіти [1, с. 28]. Освітні потреби, як вважає дослідниця, не тотожні потреби в пізнанні, хоча й безпосередньо пов'язані з нею. «Потреби в освіті пов'язані з такими соціальними потребами, як потреба зростання, самовираження, визнання, просування, іншими соціальними потребами, що характеризують ознаки бажаного соціального статусу» [1, с. 28]. На нашу думку, освітні потреби можна визначити як потреби у формуванні засобами освіти тих особистісних якостей, які сприяють особистісній са-

морезалізації та формуванню особистісних якостей у сфері освіти, які дадуть змогу отримати бажані соціальні блага та покращити соціальне самопочуття особистості. Такими якостями є: високий рівень інтелектуального розвитку; теоретичні знання та практичні навички, необхідні для професійної діяльності; комунікативні навички та високий рівень культури; особистісні якості (сумлінність, працездатність, креативність тощо). Саме освіта є тим чинником, який дозволяє формувати та накопичувати в арсеналі особистості соціально значущі якості, що дають змогу отримати блага, задовольнити нагальні потреби і, таким чином, покращити соціальне самопочуття.

Висновки. Знання про складний феномен, яким є соціальне самопочуття, формувалося і вдосконалювалося у межах таких підходів: філософський, біолого-медичний, економічний, соціально-політичний, соціально-психологічний та соціологічний.

Соціальне самопочуття у межах соціологічного підходу розглядається і як форма суспільної свідомості, рефлексія індивідом свого способу життя та задоволеності його різними сторонами; і як показник якості життя людей у суспільстві; а також виступає своєрідним «дзеркалом» політичних, економічних, культурних та інших процесів.

У контексті нашої роботи соціальне самопочуття тлумачиться як комплексна характеристика стану свідомості людей, що виявляється в різних соціальних ситуаціях, відображає ступінь їхньої соціальної свободи, можливості всебічного розвитку, реалізації здібностей і життєвих планів, які обумовлюються сукупністю наявних у суспільстві матеріальних, політичних, соціокультурних і духовних можливостей задоволення людських потреб та реалізації їхніх інтересів. Соціальне самопочуття людини визначається мірою задоволення її соціальних потреб, тобто потреб, які є похідними від наявної в суспільстві системи соціальних благ, виробництва й розподілу їх. Чим сильніше людина відчуває брак певних соціальних благ, тим гіршим є її соціальне самопочуття.

Як інтегральний показник соціальне самопочуття відображає рівень задоволеності матеріальним становищем у цілому і окремими елементами робочої ситуації та побуту, що детермінує соціальну зрілість та соціальну активність як окремих со-

ціальних груп, індивідів, так і суспільства в цілому.

Поняття «студентство» у нашій роботі визначається таким чином: це група молоді певного віку основною ознакою якої є організована за певною програмою підготовка у вищому навчальному закладі до виконання високої професійної і соціальної ролі у матеріальному і духовному виробництві.

Особливостями студентства як соціальної верстви населення є такі:

- перебіг соціалізації в освітньому процесі,
- соціальний статус, виражений переважно у суспільному дозволі віддаленості включення у повноцінні соціальні відносини у сполученні зі здатністю брати у них саму діяльну участь, тобто проміжне становище: між пасивним об'єктом соціальної опіки держави і активним суб'єктом соціальної дії.

- суттєві характеристики і риси студентства знаходяться у стані формування і становлення,

- близькість до інтелігенції за своїм суспільним становищем,

- активність як суб'єкта соціальної дії, який здатний брати діяльну участь у суспільній практиці, включаючи економічне виробництво і політичну діяльність,

- володіння значним інноваційним потенціалом та крайня сприйнятливості до нового,

- оперативність (у порівнянні з іншими шарами молодіжної частини суспільства) у відгуку на нові віяння у моді, літературі, кіно, музиці та суспільні події,

- гнучкість і динамічність у зміні базових цінностей.

Істотною особливістю студентства, яка пов'язана з його соціальним самопочуттям, є наявність освітніх потреб. Освітня потреба являє собою потребу, що виникає на основі суперечності між наявним та необхідним (бажаним) рівнем освіти та спонукає суб'єкта до діяльності щодо усунення цієї суперечності. На нашу думку освітні потреби можна визначити як потреби у формуванні засобами освіти тих особистісних якостей, які сприяють особистісній самореалізації та формуванню особистісних якостей у сфері освіти, які дадуть змогу отримати бажані соціальні блага та покращити соціальне самопочуття особистості.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Гаврилюк В.В. Становление и функционирование института образования: региональные аспекты: дисс. ... д-ра социол. наук: 22.00.04 / В.В. Гаврилюк. – Тюмень, 1998. – 328 с.
2. Слейко М.Я. Соціальне самопочуття населення у суспільстві періоду трансформацій: методологія та методи дослідження: автореф. дис ... канд. соціол. наук: 22.00.02 / М.Я. Слейко. – Київ, 2013. – 16 с.
3. Иконникова С.Н. Некоторые проблемы воспитания студенческой молодежи / С.Н. Иконникова, В.Т. Лисовский // Молодежь и образование. – Москва, 1972. – 352 с.
4. Лисовский В.Т. Динамика социальных изменений / В.Т. Лисовский // Социс. – 1998. – № 5. – С. 85-99.
5. Новые социальные неравенства / Под ред. С. Макеева. – Киев: Ин-т социологии НАН Украины, 2006. – 355 с.
6. Петрова Л.Е. Социальное самочувствие молодежи: автореф. дисс. ... канд. социол. наук: 22.00.06 / Л.Е. Петрова. – Екатеринбург, 1997. – 24 с.
7. Петрова Т.Э. Социология студенчества в России. Этапы и закономерности становления / Т.Э. Петрова. – СПб., 2000. – 272 с.
8. Рубин Б. Студент глазами социолога / Б. Рубин, Ю. Колесников. – Ростов-на-Дону, 1988. – 338 с.
9. Святловский В.В. Студенческие переписи в России: краткий исторический очерк / В.В. Святловский // Студенчество в цифрах: По данным Юрьевской переписи в 1907 году. – СПб., 1998. – 298 с.
10. Современные теории социального благополучия: учебное пособие / под ред. Л.Г. Гуслияковой. – Москва: Русайнс, 2016. – 234 с.
11. Соболева Н.И. Соціологія суб'єктивної реальності / Н.И. Соболева. – Київ: Ін-т соціології НАН України, 2002. – 296 с.
12. Соціальне самопочуття населення України в контексті державної гуманітарної політики: навч.-метод. посібник / [В.П. Трошинський, В.А. Скуратівський, П.К. Ситник та ін.]. – Київ: НАДУ, 2009. – 36 с.
13. Удотова Л.Ф. Соціальна статистика: Підручник / Л.Ф. Удотова. – Київ: КНЕУ, 2002. – 376 с.
14. Успенский Б.А. Избранные труды: в 3 т. / Б.А. Успенский. – Москва: «Мысль», 1998. – Т. 1. – 486 с.
15. Штомпка П. Временное измерение общества: социальное время / П. Штомпка // Социология социальных изменений. – Москва, 1996. – С. 67-85.

REFERENCES

1. Gavriluk, V. V., 1998. Stanovlenie i funkcionirovanie instituta obrazovania: regionalnuie aspektu [Formation and functioning of the Institute of Education: regional aspects]. Tumen, 328 (in Russian).
2. Yeleiko, M. Y., 2013. Socialne samopochuttya naseleण्या u suspilstvi periodu transformatsii: metodologiya ta metodu doslidzhennia [Соціальне самопочуття населення у суспільстві періоду трансформацій: методологія та методи дослідження]. Kuiv, 16 (in Ukrainian).
3. Ikonnikova, S. N., Lisovsky, V. T., 1972. Nekotoruye problemi vospitaniya studencheskoi molodiozhi [Some problems of student youth upbringing]. Molodioz i obrazovanie. Moscow, 352 (in Russian).
4. Lisovsky, V.T., 1998. Dinamika socialnuh izmeneniy [The dynamics of social changes]. Socis 5, 85-99 (in Russian).
5. Makeev, S., 2006. Novie socialnue neravenstva [New social inequalities]. Kiev, Institut sociologii NAN Ukrainu, 355 (in Russian).
6. Petrova, L.Y., 1997. Socialnoye samochyvstvie molodiozhi [Social well-being of the youth]. Yekaterinburg, 24 (in Russian).
7. Petrova, T.E., 2000. Sociologiya studenchestva v Rossii. Etapu i zakonmernosti stanovleniya [Sociology of students in Russia. Stages and patterns of formation]. SPb., 272 (in Russian).
8. Rubin, B., Kolesnikov, Y., 1998. Student glazami sociologa [Student with the eyes of a sociologist]. Rostov na Donu, 338 (in Russian).
9. Svyatlovsky, V.V., 1998. Studencheskie perepisi v Rossii: kratky istorichesky ocherk [Student census in Russia: a short historical essay]. Studenchestvo v tsifrah: Po dannum Yurievskoi perepisi v 1907 godu. SPb., 298 (in Russian).
10. Guslakova, L.G., 2016. Sovremennuye teorii socialnogo blagopoluchiya [Modern theories of social welfare]. Moscow, Rusains, 234 (in Russian).
11. Soboleva, N.I., 2002. Sociologia subjectivnoi realnosti [Sociology of Subjective Reality]. Kiev, Institut sociologii NAN Ukrainu, 296 (in Russian).
12. Troschunsky, V. P., Skyrativsky, V. A., Sitnik, P. K., 2009. Socialne samopochytta naseleण्या Ukrainy v konteksty derzhavnoi humanitarnoi politiki [The social well-being of the population of Ukraine in the context of the state humanitarian policy]. Kiev, NADU, 36 (in Ukrainian).
13. Udotova, L.F., 2002. Socialna statistika [Social statistics]. Kiev, KNEU, 376 (in Ukrainian).
14. Uspensky, B. A., 1998. Izbrannuie trudu [Selected works]. Moscow, «Musl», 1, 486 (in Russian).
15. Shtompka, P., 1996. Vremennoye izmerenie obshchestva: socialnoie vremya [The temporal dimension of society: social time]. Sociologia socialnuh izmeneniy, 67-85. Moscow (in Russian).

*Ермакова Таміла Георгіївна – кандидат соціологічних наук, доцент
Дніпровський державний технічний університет
Адреса: 51900, Кам'янське, вул. Дніпробудівська, 2
E-mail: ermakova_tamila@i.ua*

*Yermakova Tamila G. – PhD in sociology, assistant professor
Dniprovsk state technical university
Address: 2, Dniprobudivs'ka str., Kam'yans'ke, 51900, Ukraine
E-mail: ermakova_tamila@i.ua*